

“สร้างคนเก่งและดีอย่างมีสมรรถภาพ
จัดการศึกษาและวิจัยอย่างมีคุณภาพ
บริการวิชาการอย่างมีคุณภาพ
บริหารตัวอย่างมีประสิทธิภาพ”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ ๑ บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

ก้าวไปกับขบญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

10

10

◆ ՆՅՈՒՆՐԵԼԸ ◆

ที่ปรึกษาฝ่ายบรรพชิต

พระพรหมวัชรเมธี	เจ้าคณะภาค ๙
พระเทพปริยัติเวที	รองเจ้าคณะภาค ๙
พระอุดมปริชาญาณ, ผศ.ดร.	รองเจ้าคณะภาค ๙
พระครูปลัดสุวัฒนรัตนคุณ, ดร.	เลขานุการเจ้าคณะภาค ๙
พระเทพวิสุทธิคุณ	เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น
พระราชปรีดิวิสุทธิคุณ	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

คณะทำงาน

พระโสภณพัฒนบัณฑิต รศ.ดร.	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี	รองประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	รองประธานกรรมการ
พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ผศ.ดร.	รองประธานกรรมการ
พระมหาโยธิน โยธิโก, รศ.ดร.	กรรมการ
นายศักดิ์นันท ศรีหาบงค์	กรรมการ
ดร.เรียงดาว ทวะชาลี	กรรมการ
นางจิตรดา แก้วมงคล	กรรมการ
นายนิรุต ป้องสีดา	กรรมการ
ดร. อมรรัตน์ เตชะนอก	กรรมการ
พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี, ดร.	กรรมการและเลขานุการ
พระมหาภิตติ กิตติเมธี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระมหาสุทธิดล จิตตปัญโญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
พระภาณุวัฒน์ จันทวัฒน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

MCUKK มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

เปิดรับสมัคร นิสิตใหม่ 2566
ระดับปริญญาตรี - โท-เอก
สมัครได้แต่บัดนี้ ถึง 31 พค 66

 สมัครออนไลน์
ระดับปริญญาตรี

 สมัครออนไลน์
ระดับปริญญาโท-เอก

www.kk.mcu.ac.th @mcukk

089-7111673

MCUKK มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

เปิดรับสมัคร นิสิตใหม่ 2566
ระดับปริญญาตรี - โท-เอก
สมัครได้แต่บัดนี้ ถึง 31 พค 66

หลักสูตรที่เปิดสอน
ระดับปริญญาตรี 8 สาขาวิชา

1. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พ.บ.)
2. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พ.บ.)
3. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (พ.บ.)
4. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา (พ.บ.)
5. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม (พ.บ.)
6. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา (พ.บ.)
7. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พ.บ.)
8. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พ.บ.)

ระดับปริญญาโท 6 สาขาวิชา

1. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พ.บ.)
2. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พ.บ.)
3. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (พ.บ.)
4. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา (พ.บ.)
5. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรม (พ.บ.)
6. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา (พ.บ.)

ระดับปริญญาเอก 4 สาขาวิชา

1. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (พ.บ.)
2. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา (พ.บ.)
3. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (พ.บ.)
4. หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา (พ.บ.)

www.kk.mcu.ac.th @mcukk

089-7111673

คำนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ร่วมกับชมรมรวมพลคนพุทธจังหวัดขอนแก่น จัดงานบุญกุ่มข้าวใหญ่และฟังเทศน์มหาชาติประจำปี พุทธศักราช ๒๕๖๖ เพื่อเป็นการรักษาแก่นแท้ของธรรมะในพุทธศาสนามีความหมดจดบริสุทธิ์ และสมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยเหตุผลซึ่งบุคคลสามารถจะศึกษา และปฏิบัติด้วยปัญญา ความเพ่งพินิจให้เกิดประโยชน์ คือความเจริญผาสุกแก่คนได้อย่างแท้เที่ยง ข้อนี้เป็นลักษณะพิเศษในพระพุทธานุภาพซึ่งทำให้พระพุทธานุภาพมีคุณค่าประเสริฐสุด “พระโพธิสัตว์” ที่บำเพ็ญบารมีเป็นเวลานานนับร้อยชาติ เพื่อปรารถนาให้มนุษย์หลุดพ้นจากวัฏสงสาร เช่นเดียวกับพระเวสสันดร ที่ทรงบำเพ็ญทานอันยิ่งใหญ่ เพื่อปรารถนาจะได้บรรลพระสัมโพธิญาณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จึงขออนุโมทนาและขอบพระคุณคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ ขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่ นิสิตทุกรูป/ท่าน องค์กรจากทุกภาคส่วน ที่ได้มีส่วนร่วม และสนับสนุนการจัดงาน ด้วยอำนาจและคุณแห่งพระศรีรัตนตรัย อันเกิดจากกุศลจิต ที่ได้ร่วมกันสั่งสมและร่วมกันบำเพ็ญให้เป็นไปในปวัตติกาลนี้ ขอให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในชีวิต หน้าที่ การงาน เจริญงอกงามในพระสัทธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจิรชีวิตกาล

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น เจ้าอาวาสวัดธาตุ พระอารามหลวง

ขอเรียนเชิญร่วมทำบุญ
10 บาท 20 บาท
"สร้าง มหาจุฬาลงกรณยติ์ พระพรหมวชิรเมธีประชาสรรค์"

ร่วมทำบุญได้ที่ : ธนาคารกรุงไทย
 ชื่อบัญชี : มหาจุฬาลงกรณยติ์พระพรหมวชิรเมธีประชาสรรค์ บจก.ขอนแก่น
 เลขที่บัญชี : 679-6-61342-2

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตขอนแก่น
 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

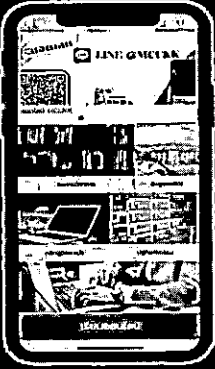
"ซบคลับ"

ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธา ร่วมทำบุญสร้างพระพุทธรูปทองคำ 10 บาท 20 บาท
 เงินบริจาค 10 บาท 20 บาท

เว็บไซต์ : www.mcukkk.ac.th เบอร์โทร : 043-811111-1111
 Line ID : @mcukkk MCUKK OFFICIAL

APPLICATION
MCUKK
 ดาวน์โหลดได้แล้ว
 Google Play App Store

MCUKK

MCUKK
www.mcukkk.ac.th
 MCUKK OFFICIAL

บางพ้อมมีทหารกาฬน้อย ฮ้องให้แ้วกีนนม บางพ้อมโดดเล่นเต้นหยอก
กันเล่นเฮฮาตามพาสาเด็กน้อย บั๊ได้ค้อยยำแยง

ฝูงข้าทั้งหลาย ขอแต่งสมมาคารวะบูชาแก่สัพพะปัญญเจ้า ตนเป็น
เค้าโปรดสัตว์เนืองนอง ส่วนที่ ๒ ขอสมมาแก่พระโลกกุตตรธรรม เจ้า
อันเป็นเหง่าแห่งศาสนา ส่วนที่ ๓ ขอสมมาแก่พระอริยะสงฆะเจ้า
พร้อมทั้งพระภิกษุสามเณร ขอสมมาแก่พระสฤป พระพุทธรูปและเจดีย์
กับทั้งโพธิ์ศรี ภูวิหารวัดวาอารามทุกแห่ง จัดเป็นส่วนที่ ๔ ส่วน ที่ ๕
นั้น ฝูงข้าทั้งหลาย ขอสมมาบูชาแก่เทพบุตร เทพดา อินทราคมหาพรหม
ยมราช ท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ กับทั้งนางธรรณี เป็นเค้าขอจงอโหสิกรรม
นำเสียจากโทษ อันสาโหดทั้งปวง ฝูงข้าขออำนาจผลศีล ผลทาน ผล
แห่งการฟังธรรมและการซาบไว้บูชา ได้สมมาคารวะ บัดนี้ ขอจตุรพิธ
พรชัยทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงสถิตสถาพร ในบวร
ขันธะสันดานแห่งฝูงข้าทั้งหลายทุกตนทุกคน トラบต่อเท่าเข้าสู่ Nirvan
ก็ข้าเทอญ ฯ (เมื่อจบแล้ว ยกช้นดอกไม้เข้าไปถวายพระ)

คำควดข้าว

ควดทิมไปทางตาเว้นต กนกเค้านอน คอนเค้าข้ม น้ำเขาเขียว
ผีเหลียวมาให้ตาผีแตก ไม้ค้อนเท้ากุสิดอกตาผีอมสะหาย ฯ

พุทธศาสนากับชาวอีสาน

ชาวอีสานเมื่อได้รับเอาพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำใจแล้ว
ก็มีได้ทั้งจาริตประเพณีดั้งเดิม และเกิดการผสมผสานเป็นวัฒนธรรม
ความเชื่อที่รวมทั้ง พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี
เข้าด้วยกัน พิธีกรรมหมอธรรมพบความเชื่อหลักอันเกิดจากพุทธ
ศาสนาสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญ กล่าวถึงความเชื่อเรื่องบุญ กรรมและ
ความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย มีรายละเอียดดังนี้^๑

๑) ความเชื่อเรื่องบุญกรรม เป็นหลักของพุทธศาสนาที่มี
อิทธิพลต่อโลกทัศน์ของชาวอีสาน ตามความเข้าใจของคนอีสาน บุญ
คือผลของการทำดี ได้แก่ การประพฤติหรือการปฏิบัติตามฮีต คลอง
ส่วน กรรม คือ ผลของการทำชั่ว หรือการปฏิบัตินอกฮีต นอกคลอง
คนเกิดมาก็เพื่อใช้บุญหรือ กรรม นั้นเอง เรื่องบุญ กรรมนี้ปรากฏใน
วรรณกรรมอีสานหลายเรื่อง เช่นกาพย์โอชาสอน ดังความว่า

“กรรมและเวรส่องเห็นบได้

ทำบาปไว้เห็นง่ายทันที

ทำบุญดีให้ที่ชาติอยู่

สองอย่างงนี้อยู่กับผู้ทำ

กรรมและเวรอยู่กับผู้หยาบ

คืออาบนํ้าวังขุ่นมีตม”

^๑ อภิศักดิ์ โสมอินทร์, “โลกทัศน์อีสาน” (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (มหาสารคาม
: อภิศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒๓-๑๒๗.

และวรรณกรรมเรื่องตำนานพญาอินทรีโปรดโลกมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำความดีแล้วจะได้รับผลดีตอบแทน ดังความว่า

“ให้สืบทอดกันกระทำความดีให้ทาน ให้พากันเข้าวัดศึกษาศีลห้าศีลแปด ให้พากัน ได้ยสิฟังธรรมเทศนา อบรมบ่มนิสัย กระทำสมณะ วิปัสสนากรรมฐาน มีเมตตาภาวนาไปทั่วกันทุกคนเทอญ ให้พากัน สร้างสมแต่คุณงามความดีให้ยิ่งๆขึ้นไป อันว่า เงินค่า แก้วแหวนเข้า เปลือก เข้าสาร สมบัติทรัพย์สินต่างๆก็จะเกิดมาตามเมื่อหลังนั้นแล ก็ เพราะด้วยบุญสมภารที่เฮาได้สร้างสมอบรมคุณความดี สร้างบุญกิน ทานไว้แล้ว สิ่งของเหล่านี้จึงเกิดขึ้นมาสู่ตนตัวครอบครัวของผู้ที่ได้ กระทำแต่ความดี กินทาน สร้างบุญกุศลนั้นแลท่านเฮย”

เนื่องจากชาวอีสานเชื่อว่าบุญกรรมจะตอบสนองและติดตามตัวคนไปทั้งในชาติอดีตชาติปัจจุบันและชาติหน้า ชาวอีสานจึงใช้โอกาสในชาติปัจจุบันทำบุญสุนทานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อผลบุญจะได้ตอบสนองในชาติหน้า จึงเห็นว่าชาวอีสานเป็นนักวางแผนระยะยาวถึงชาติหน้า

๒) ความเชื่อเรื่องพระศรีอารียะ พระศรีอารียะเป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยเชื่อว่า เมื่อสิ้นพุทธกาล ๕,๐๐๐ ปี โลกจะมีแต่ความเลวร้ายที่สะสมกันมาเป็นเวลานาน ผู้คนระส่ำระสายบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะ**มิกัลลัญญี (cschatogism)** ครั้นสิ้นสุดยุคมิกัลลัญญี แล้ว คนก็จะหันกลับมารักษาคูณธรรมจริยธรรม เมื่อสิ้นพุทธันดรก็จะมีผู้มีบุญมาเกิด และตรัสรู้เป็นศาสดาของศาสนาพุทธนั่นคือ พระศรีอารียะ กล่าวว่า ยุคนี้จะเป็นยุคที่มีแต่ความอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

มรรคนายกว่าคนเดียวให้พากันประนมมือตั้งใจฟังอธิษฐานให้เป็นไปตามนั้น

ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วว่า

“ โอกาสะ โอกาสะ ผุ่งข้าทั้งหลาย ทั้งหญิงชายและนงท้าว ผุ่งปาวและผุ่งสาว ทั้งลุงอาวและพ่อแม่ เฒ่าแก่และลุงตา มีใจศรัทธาเชื่อฟังพร้อม ใจอ่อนน้อมในธรรม บางผ่องมีเงินค่าตามแต่ได้ บางผ่องมีดอกไม้ธูปเทียน ใจเสถียรชมชื่น ยกยื่นพร้อมกันมา ทั้งศิลาเหมียงหมาก หลายหลากพร้อมอาหาร มีของหวานเป็นเค้า ทั้งข้าวต้มข้าวหนม ข้าวมธุปายาส ข้าวปาดและข้าวมัน สัพพะสันปึงกี้ หมกหมกหมี่แกมแกม เป็นของแพงอันประณีต ประจิตแตงนำมาถวายทานมีการกิน ข้าวน้ำและฟังธรรม ให้สำเร็จเลิศแล้ว

บัดนี้ ผุ่งข้าทั้งหลาย แต่งขันดอกไม้ยกใส่เกล้าเพื่อขอขมาคารวะแก่พระรัตนตรัยทั้งสามในอาสามช่วงเขต หลอนว่าผุ่งข้าทั้งหลาย ได้หมิ่นประมาท อันอาจจักมีความผิด ทุจริตบ่ชอบ บ่ประกอบในอาสามอันพลั้งพลาด บดลาคว่าแม่นครองธรรม หลอนว่า ได้ทำกรรมอันมิโทษ ได้เว้าโผดเสียงดัง ตั้งใจฟังบ่เที่ยง ได้ทำเสียงโห่ฮ้อง ลางผ่องพ้อนย่อนรำทำเพลง ลางผ่องมีเสียงบรรเลงขับเสพเสียง ปี่ป้อ้องเนื่องนั้น บ่ได้ยินยังเสียงพระเทศน์ เป็นเหตุก่อรำคาญ บางผ่องทาน้ำมันและทัดดอกไม้ บางผ่องถ่มน้ำลายคายคำหมากบาง ผ่องเอื้อมฮากโอจาม ถามหาถั่วยชามและชันหมาก บางผ่องส่ายหน้าและล้างมือล้างตีน บางผ่องกินข้าวน้ำรับเศษของทาน เอ็ดเยยายในอาสามช่วงเขต บางผ่องนั่งเหยียดแข้งและชันขา นั่งหลับตาเห่างวงอิงเสาและฟังผา

ให้ได้ท้องศีลธรรม จมม ๑ ไหว้พระเจ้า ให้เป็นพ่อเฒ่า แม่เฒ่าทั้งสองให้
ได้ถือไม้เท้ายอดทอง ถือตะบองยอดเพชร อย่าได้บกเงินบาท อย่าได้
ขาดแนวใด ให้สมหวังเหลือเหตุ ให้เป็นดังพระเวสสันดร คนอ่อนซอน
เหลือหลาก มีลูกมากปานกะปวยยามนา อุ อะมุ มะ มูลมา สวามุมา ๑

คำอธิษฐานและอาราธนาอื่น ๆ

คำอาราธนาพาหุง

พ่อหนูเรียน ชื่อตรง บ้านเต่านอ

โอกาสะ สาธุโน ภัณฑะ พุทธะชะยะมัง คะละคาถัง สัมมา
ยิตุง อาราระนัง กะโรมะ ๑

คำอาราธนาสวดมาติกา

โอกาสะ สาธุโน ภัณฑะ ธัมมะสังคะณี มาติกาญจะมะมหาปฏฐา
นัญจะ สัมมายิตุง อาราระนัง กะโรมะ ๑

คำหยาดน้ำ

สาธุ สาธุ ผู้ข้าหยาดน้ำตกใส่แผ่นดิน ขอให้ถึงนางธรณี อินทร์
พรหมและเจ้าฟ้า ผู้ข้าตั้งหน้าต่อพระศรี ขอให้ผู้ข้ามีรัศมีดวงประเสริฐ
ขอให้ผู้ข้าได้เกิดห่มพระศรีอารีย ในอนาคตกาลเบื้องหน้าด้วยเทอญ ๑

คำการวะเมื่อเทศน์ผะเหวดจบ

เมื่อเทศน์ผะเหวดจบลงแล้ว ต่อไปนี้ให้ทำการการวะ โดยนำ
ดอกไม้ธูปเทียนมารวมกันไว้ในภาชนะอันหนึ่ง แล้วให้คนหนึ่งถือไว้ ให้

ความเชื่อเรื่องพระศรีอารียมีปรากฏในวรรณกรรมอีสาน
“ภาพยี่ปุสสอนหลาน” ได้กล่าวถึงยุคพระศรีอารียว่าเมื่ออายุของ
พระพุทธรูปได้ห้าพันปี พระศรีอารียเมตตรัยจะลงโปรดโลก คนจะ
ตั้งมั่นในศีลธรรม กษัตริย์จะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมคนไม่ดีจะหมดไป ดัง
ความว่า

“ศาสนาล่วงกายไปหน้า

ตราบต่อเท้าเข้าเขตห้าพัน

พระเมตตรัยลงมาผายไฟ

คนปวงนั้นตั้งอยู่ในธรรม

กษัตราบทำใจบาป

พระผาบแผ้วมารฮ้ายอ่อนโยน

โสมณบ่ดีมีน้อย

คนถ้อยนั้นยักษ์ฆ่ากินเสีย

ไฟเป็นเพี้ยเกิดมาฮ่วมเจ้า

บุญแต่เค้าปางก่อนนำมา

ในโลกาคนเฮาบ่ร้าย”

ความเชื่อเรื่องพระศรีอารียมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดความ
ใฝ่ฝัน และพฤติกรรมของชาวอีสานอย่างยิ่งเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวโยง
ของบุญกรรม คนมีบุญเท่านั้นจึงจะได้เห็นยุคพระศรีอารีย
ดังจะเห็นความเชื่อเรื่องพระศรีอารียในประเพณีเทศน์มหาชาติ ที่ต้อง
ฟังเทศน์มหาชาติให้จบ ๑,๐๐๐ พระคาถาใน ๑ วัน มาจากคำสองคำ
คือ ฮิตและ สิบสอง ฮิต มาจากคำว่า จาริต ซึ่งหมายถึงความประพฤติ

ธรรมเนียม ประเพณี ความประเพณีที่ดี และสืบสอง มาจากคำว่า สิบสองเดือน ดังนั้นคำว่า ฮีตสิบสอง หมายถึง ประเพณีที่ภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปีของชาวอีสาน

ประเพณีบุญคุณลานชาวอีสาน

เป็นวัฒนธรรมการทำบุญเพื่อรับขวัญข้าว เมื่อถึงเดือนยี่ หรือเดือนที่ ๑ คือเดือนมกราคม ของทุกปี หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ ชาวบ้านจะขนเอามัดรวงข้าวที่เกี่ยวเสร็จแล้วนั้นไปกองรวมกันไว้ที่ลาน เก็บข้าวด้วยมีความเชื่อว่าข้าวนั้นเป็นพืชเลี้ยงชีวิตที่มีเทพารักษ์ เทพองค์นั้นมีนามว่า “แม่โพสพ” ซึ่งเป็นขวัญข้าวที่เลี้ยงมนุษย์มา การทำบุญมีพระสวดมนต์เย็น ฉั่นเข้าเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉั่นเข้าแล้วก็ทำพิธีสู่ขวัญข้าว และผูกข้อต่อแขนกันในหมู่ชาวบ้านผู้ร่วมพิธี

ความหมายของคำว่า “คุณลาน” หมายความว่า เพิ่มเข้า หรือทำให้มากขึ้น ส่วนคำว่า “ลาน” คือ สถานที่สำหรับนวดข้าว การนำข้าวที่นวดแล้วกองขึ้นให้สูง เรียกว่า “คุณลาน” การทำประเพณีบุญคุณลานกำหนดเอาเดือนยี่เป็นเวลาทำ เพราะกำหนดเอาเดือนยี่นี้เองจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญเดือนยี่ ดังบรรพบุรุษได้ผูกกลอนสอนให้ชาวบ้านเตรียมการก่อนทำบุญไว้ดังคำว่า

“เถิงฤดูเดือนยี่มาฮอดแล้วให้นิมนต์พระสงฆ์องค์เจ้ามาตั้งสวดมงคล เอาบุญคุณข้าวเข้าป่าหาไม้เห็ดหลวอย่าได้หลงลืมทิมฮีตเก่าคงเดิมเฮาเด้อ”

คำเ็นขวัญ

มาเอนขวัญเอย สามสิบขวัญให้มาเข้า แก้วสิบขวัญให้มาโฮม ผ่นตกออย่าได้ต่งไปไกล ก้อนเส้าไปจ้งไป อย่าให้หม่นคือตอง อย่าให้หมองคือเถ้า อย่าให้เฒ่าแก่เสียสี ให้เจ้าเจริญดีก้าวหน้า นอนหลับให้เจาได้เงินพัน นอนฝันให้เจาได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจาได้เงินแสนแปนมมือไป ให้เจาได้แก้วมณีโช โทษายอย่ามาพาน มารร้ายอย่ามาเบียด ให้หายเสนียดจ้งไฮ้ เคราะห์อย่าได้เห็น เชิญอย่าได้พ้อ ให้เจาหายพยาธิโรคา ให้เจา มีศักดานุภาพ ผาบัณฑ์ข้าศึกศัตรู ด้วยอานุภาพพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ พร ๔ ประการ จงมีแก่เจ้าตลอดทุกยาม วันเดือนปี ก็ข้าเทอญฯ

คำผูกแขนบ่าวสาว

อมศรี ศรี ฝ่ายเส้นนี้แม่นฝ่ายพระยาเถน ป่อนแขนมาพ่อสิผูกเอาเป็นลูกของพระยา ผูกกำซ่ายให้ขวัญเจ้ามา ผูกถ้ำขวาให้ขวัญเจ้าอยู่ให้เป็นคู่เทียมสอง ให้ปองตองฮักห่อ อยู่หน้าพ่อคุณเฮือน หลายปีเดือนให้เจาได้ลูกน้อย ทั้งซ้อยข้าแลเงินคำ มีผู้นำเงินล้าน มีผู้ให้บ้านหลังงาม มีนาตามพันไร่ มีหมูหมากไก่ ช้างม้าและวัวควาย นอนตื่นสวยให้เจาได้เงินล้าน ออกจากบ้านอย่าได้มีศัตรู ให้มีผู้ส่วยซุนหาบมีโชคกลางเมืองนอง มีข้าวของเต็มอั่ง ให้เจาได้นั่งเป็นเศรษฐี สองสามีจคงควรคู่ให้ทั้งสองเจาอยู่ถาวร ยามกินนอนอย่าอึดอยากของเหลือปากโภชนะอาหาร มีลูกหลานเต็มเหลือหลาก อย่าอึดอยากแนวใดให้ไปไวมาค่อง

คำผูกแขนคนป่วย

ว่าสาธุเด้อ มือนี่ แม่นมือนี่ มือขบหนึ่เคราะห์อันฮ้าย มือน้อยบาย
เวรกรรม มือนอธรรมเพิ่นพ่ายแพ้ มือเพิ่นแก้เสนียดจัญไร แม่จับด้าย
สีขาวมาว่า โอโมอัคคี คงคานัง ระงับดับหาย สะวะหะ ดับพิษแล้วให้เจ้า
เหล่าเซาหาย สาธุ ฯ

คำผูกแขนเด็กน้อย

อุแว..อุแว..นั้น คากำเนิด เกิดเบื่องตันฮนซ้องว่าอุแว บาดที่
แท้แม่นเอ็นแม่ของตน มนต์บพิณนี้เผิ่นว่ามทามนต์ แต่ว่าผุ่คนเฮาใหญ่
มาลืมซ้ำ คำ..ๆ นี้ มีความหมายว่าคุณแม่ ช่อยเกิดแล้วมาอุ้มชอยแน
เด้อ แม่อุ้มแล้วเจ้ากะเลาเซาเสียง นี่คือนาษาสูงเทพดาทานให้ คั้นแม่น
เจ้าใหญ่แล้วคุณเผื่ออย่าลืม ให้เจ้าเอ็นอ้อพ้อแม่คือหลัง เจ้าเฮ็ดหยังสิอยู่
เงื่องเมื่อหน้า ทารกาน้อยความดีให้เจ้าจื่อเอาเด้อ ทุกคำเข้าให้เพียร
สร้างแต่บุญ ทุ สะ นิ มะ นโมพุทธานะ สาธุ ฯ

คำผูกแขนทั่วไป

ศรี ศรี สวัสดิ์ยาวโยชน์ เคราะห์ร้ายโหดหายหนี อันตรายราคะ
หายส่วง เชิญช่วงฮ้ายให้สูญนี้ เคราะห์เชิญมีจิงพินาศ บริศาจจหนึ่ไกล
พระพุทธานไปผาบแพ้ แก่เดชร้ายผุ่เชิญ อย่าได้เป็นอันตรายสังสักลิง
ทุกย้ายยิงเทียมตน คำกัจวลและเดือดยอน สัพพะเคราะห์ซ่อนให้หายหนี
ไชยะตุ ภาะวัง ไชยะมัง คะลัง ไชยะ มหามงกุฎ สุขสมบุญจึงเกิดมีแก่
เจ้า ก็ข้าเทอญ สาธุ ฯ

บุญคุณลานสู่งานบุญกุ่มข้าวใหญ่

เมื่อเอ่ยถึงงานบุญในภาคอีสาน ทุกคนก็มุ่งความสนใจไปที่ฮีตสิบ
สองคองสิบสี่หรือประเพณีการทำบุญประจำเดือนในรอบหนึ่งปี ซึ่งปวง
ปราชญ์อีสานโบราณได้กำหนดไว้ให้ลูกหลานได้รับปฏิบัติสืบทอดกัน
ทุกเดือน หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลโอกาสการดำเนินชีวิต ให้
สอดคล้องกับความ เป็นอยู่ในฐานะเกษตรกรเพื่อประโยชน์และความสุข
ความเป็นสิริมงคลอยู่เย็นเป็นสุขแก่ตน ครอบครัว ชุมชนและสังคม
โดยรวม ด้วยการทำความดีโดยไม่ขาดสาย ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า

บุญบุญเจ บุญโล กยิรา กยิราเถน บุนบปุน

ตุมหิ จนท์ กยิราถ สุโข บุญบุญสส อจจโย ฯ

“หากเกิดมาเป็นคนแล้ว ควรทำบุญและควรทำบุญนั้น
บ่อยๆ ควรพึงพอใจในบุญนั้น เพราะการหมั่นสั่งสมบุญนำแต่
ความสุขมาให้”^๒

ฮีตหนึ่งของจำนวนฮีตสิบสองของชาวไทอีสาน คือ บุญเดือนยี่
ได้แก่ บุญคูณข้าวหรือบุญคุณลานนั่นเอง

มูลเหตุบุญคุณลานสู่งานบุญกุ่มข้าวใหญ่

มีเรื่องเล่าอยู่ว่า ครั้งอดีตที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง
พระนามว่ากัสสปะ มีพี่น้องสองคนที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร่วมกัน เมื่อข้าวออกรวงเป็นน่านม น้องชาย

^๒ พ. ธ. ๒๕/๓๐.

จึงถามพี่ชายว่า เราจะถวายข้าวมธุปายาสแก่พระสงฆ์ พี่ชายไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลือง เสียเวลา ไม่เป็นการสังสรรค์พริ้งในที่สุดจึงแบ่งปันนาข้าวกันคนละส่วน พี่ชายบอกว่าจะทำบุญครั้งเดียว หลังจากได้ผลผลิตแล้ว ส่วนน้องชายก็ทำบุญตลอดฤดูกาล รวมเป็น ๙ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ เมื่อข้าวเป็นน้ำนม ก็ทำข้าวมธุปายาสถวาย

ครั้งที่ ๒ เมื่อข้าวพอเมา ทำข้าวเมาถวาย

ครั้งที่ ๓ เมื่อลงมือเก็บเกี่ยว ก็ทำข้าวฮางถวาย

ครั้งที่ ๔ เมื่อลงมือจักตอกมัดข้าว ก็นึ่งข้าวถวาย

ครั้งที่ ๕ เมื่อลงมือมัดข้าวจากก้อนข้าวก็ ทำทานครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ ๖ เมื่อหาบข้าวไปรวมในลาน ก็ทำทานครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ ๗ เมื่อจัดรวมกองข้าวให้ตั้งลอม ก็ทำทานครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ ๘ เมื่อทำพิธีปลงข้าว ขอขมาลาโทษพระแม่โพสพก่อนตีหรือก่อนนวด ก็ทำทานครั้งหนึ่ง

ครั้งที่ ๙ เมื่อตีหรือนวดข้าวเสร็จกวาดรวมเข้าเป็นกองหรือกุ่มข้าวเพื่อสู่ขวัญข้าว ก่อนขนขึ้นเล้าหรือเยื่อต่อไปก็ทำทานครั้งหนึ่ง

น้องชายทำครบทั้ง ๙ ครั้ง แต่ทุกครั้งได้อธิฐานจิตว่า ในอนาคตขอให้ได้พบพระพุทธศาสนา ได้ฟังสัทธรรมและได้บรรลอรหัตผล ครั้นมาถึงสมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม ได้เกิดมาเป็นพระอัญญาโกณฑัญญะ ส่วนพี่ชายได้เกิดมาเป็นสุภัททปริพพาชก เป็นพุทธสาวกคนสุดท้ายก่อนพุทธปรินิพพาน การทำบุญมีอานิสงส์ปานนี้

คำผูกแขนแม่ลูกอ่อน

ฝ่ายเส้นนี้ แม่่นฝ่ายพระอินทาให้นำมาผูกแขน แม่ผู้ออกลูกแล้วนอนแป้น แม่สะแนน เจ็ดคืนให้เก้านั้น เลยผ่าน นานว่าได้สืบหามือ ให้เจ้ามีแรงไว้ แข็งแรงเลี้ยงลูกอ่อนให้เจ้าสุขราบริณเจริญขึ้นสู่วันเจ้าเอย ๆ

คำผูกแขนเด็กน้อยเกิดใหม่

ฮ้ายกวดหนี ดีกวดเข้า ตั้งแต่เจ้าเนาอยู่ท้องแม่มารดา เถิงเวลาจึงได้คลอดออกมา มีบุตรตรีบุตรตาเกิดมานำบ้าน แม่เพิ่นวานหาได้ ตายาย ปูย่า วานอว อา หมูนั่นมาว่าแม่ผูกแขน สักกัตตะวา พุทธรัตตัง โอสัถถัง อุตตะมัง วะรัง สาธุ ฯ

คำผูกแขนผู้สาวทั่วไป

ฝ่ายเส้นนี้จั้งแม่นดีเหลือหลาย มีที่หมายว่าสิผูกแขนเจ้าให้เจ้าเนาในห้องเฮือนชานนำพ่อแม่ อย่าสิแวเทียวเล่นเว็นเข้านำหมู่เขา เว้าจ้อยๆ ให้เจ้าคอยฟังความ อย่าได้หลวมโตไป สิ่งบ่ดีอย่ามาใกล้ อย่าได้โลเสียถ่มวงวานพื่อน้องเก่า เนายู่บ้านให้คนเว้าว่าแต่ดีเด้อลูกหลานล่า ฯ

คำผูกแขนสาวสำน่อย

ฝ่ายเส้นนี้ แม่่นฝ่ายพระอินทา บ่อนลงมาว่าให้ผูกแขนสาวน้อยจุมจีเกิดใหม่ ให้แพงโต แพงใจให้ขยันหมั่นไว้ศึกษาหาความรู้เมื่อหน้าได้เพิงพาหลานเอย ฯ

คำผูกแขนช่างตัดผม

ฝ้ายเส้นนี้ แม่นฝ้ายมุงคุณ นำมาให้พ่อช่าง-แม่ช่างคนดี ผู้ที่มีฝีมือเก่งหลายคือเจ้านาวในท้องเฮือน ชานบ้านอยู่ให้ลูกค้าไหลหลังเข้า เหน็นง่ายตายเด้อ สาธุ ฯ

คำผูกแขนแต่งงาน (ผูกฝ้ายชาย)

ฝ้ายเส้นนี้แม่นสายผูกเวษยันต์ นำมาผูกแขนเขย ผู้ที่มาครองเฝ้า เจ้าเป็นเขยให้เจ้าจงใจสร้างการงานช้อย พ่อ-แม่ ให้เคารพนอบ น้อมครองเค้าเกาเขย อุ อะ มุ มะ มุลมา สาธุ ฯ

คำผูกแขนพระผู้ใหญ่

ฮ้ายกวดหนี ดีกวดใส่ เจ้าหัวใหญ่ หลวงพ่อพระอย่าได้เลยได้ละ วัตวาทุกแลงเข้า เหงาและเศร้าหวัดไอให้หนีห่าง อย่าได้หมองปวดเนื้อ ภายเจ้าให้อยู่เย็น ทุกวันมื่อให้เจ้าเหล้ามี ความสุข สะตะวัสสา จะ อายุ จะ ชีวะสิทธิ ภาวันตุ เต ฯ

คำผูกแขนทั่วไป

พ่อสิผูกแขนเจ้า ให้เจ้าเหล้ามีความสุข ให้สนุกทางเงินทองอย่าทุกจนทางแบงค์ แข็งแองพร้อมสุขภาพกายจิต พละแสงดังมีฤทธิ์ดังพลายสารข้าง สาธุ ฯ

คำผูกแขนแม่มาน

สาธุ ฝ้ายเส้นนี้ แม่นฝ้ายพญาเถน มีฮอดแหวน กำไลแขนมาครอบ แม่นางหล้าเอยเจ้าหากมานมีห้อง ครบองค์ทศมาส ยะโตทั้ง ภาคินี น้อยหล้าให้ไหลลื่น ออกงาม สาธุ ฯ

จึงเป็นสิ่งที่สมควรกับการบอกกล่าวเชิญชวนได้มาร่วมสร้างคุณงามความดี นี่คือมูลเหตุและที่มาของการทำบุญคุณข้าวหรือบุญคุณลาน

ความหมายของบุญคุณลานหรือบุญคุณข้าว

ก่อนอื่นขอขยายความในคำที่น่าสนใจในเบื้องต้นนี้ คือคำว่า บุญคุณ ข้าวและลาน ดังนี้

คำว่า บุญ หมายถึง คุณงามความดี ความสุข กุศลหรือสิ่งดี ประกอบให้เกิดความเฉลียวฉลาดและเครื่องชำระจิตใจให้สะอาด นได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา

คำว่า คุณ หมายถึง เพิ่มเข้า ทำให้มากขึ้นอย่างน้อยเป็นทวีเท่าตัวทั้งนี้

แล้วแต่ตัวตั้งมากหรือน้อย อีกความหมายหนึ่งคือเป็นสิริมงคลทั้งหลายเรียกว่า “ของคุณ” ในวรรณกรรมกาพย์ปี่สอนหลาน กล่าวไว้ว่า ได้เมียดีปานได้คุณล่าง ได้เมียช่างปานได้คุณเฮือน

คำว่า ข้าว หมายถึง เมล็ดพันธุ์ไม้พืชล้มลุกมีหลายตระกูลหลายชนิด ที่คนและสัตว์รับประทานเป็นอาหารหลัก เช่น ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ข้าวดำ ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวตอก ข้าวังน เป็นต้น มีคำภาษิตโบราณอีสานกล่าวไว้ว่า ทุกข์ขบมีเสื่อผ้าฝ้าเหือนดีพอลื้ออยู่ ทุกข์ขบมีข้าวอยู่เล้านอนลื้ออยู่บ่เป็น

คำว่า ลาน หมายถึง บริเวณที่กว้าง, สนาม, ที่สำหรับนวดข้าว ซึ่งชาวไทยอีสานปรับพื้นที่ที่เป็นดินแข็ง เป็นดินโพนหรือดินจอมปลวก

ให้ราบเสมอกัน รดน้ำแล้วทำด้วยมูลควายพอน้ำรดน้ำหนาเสมอกันในพื้นที่ตามความต้องการพอเหมาะกับการ

ดังนั้น คำว่า บุญคุณลาน หมายถึง การนำข้าวที่นวดแล้วมากองรวมกันให้สูงขึ้นในลาน เพื่อเพิ่มพูนสิริมงคล สู่ขวัญแม่โพสพ รำลึกถึงบุญคุณของข้าว ของที่นา แม่โพสพเป็นเทพคุ้มครองข้าวในนา ในยุ้ง ในเล้า ด้วยการทำบุญให้ทานแด่พระสงฆ์ สู่ขวัญข้าว และผูกข้อต่อแขนกันและกันระหว่างผู้ที่มาร่วมงาน

พิธีกรรมทำบุญ

การทำบุญคุณลานของชาวไทอีสานจะไม่ตรงกันหรือพร้อมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภารกิจเกี่ยว การนวดข้าวหรือเร็วที่แตกต่างกันออกไป การกำหนดของแต่ละครัวเรือนนั้นจะกำหนดเอาวันที่ขึ้นขึ้นแล้วเป็นหลัก ตามฮีตที่ได้กำหนดทำกันในเดือนยี่จึงเรียกชื่อหนึ่งว่า บุญเดือนยี่ กระทำกันที่ลานข้าวขึ้นเอง แท้จริงแล้ว พิธีที่สำคัญมี

ปรากฏในทุกขั้นตอนของการทำนา โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องพระแม่โพสพเทพผู้คุ้มครองข้าว ก่อนนวดข้าวหรือตีข้าวจะต้องทำขวัญข้าวก่อน โดยการนำอุปกรณ์เหล่านี้ คือ

๑. ใบคูณ ใบยอ อย่างละ ๗ ใบ

๒. เขาวัวเขาควย ๑ คู่

๓. ไข่ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง

๔. มันต้มสุก ๑ หัว

คำผูกแขนพญาบาล

เจ้าผู้พญาบาลเอ๋ย เจ้าผู้สวयงามหน้าสมองไวเจ้าเอียนเก่ง ๆ ไปหมดทุกด้านเฮียนฮู้การรักษา เป็นพระของคนไข้ มีผลงานอันดีเด่นขอให้สุขอยู่ล้นเจริญขึ้นตลอดกาล ฯ

คำผูกแขนกำนัน

พ่อผู้ใหญ่เอ๋ย เจ้าเป็นกำนันแล้ว ได้ดูแลภายในเขตหมู่บ้านรวมเอื้อนว่าตำบล ให้เจ้ามีใจตั้ง ขันติธรรมปกครองหมู่ เมตตาธรรมครอบไว้ตำบลเจ้าชิ่งเฮื่อง เจ้าเอ๋ย ฯ

คำผูกแขนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

สาธุ เป็นผู้ช่วยแล้วให้เจ้าสร้างแต่ความดีเป็นที่หมายจับตาของชุมชนชาวบ้าน เป็นผู้บริหารงานได้แทนพ่อผู้ใหญ่ ไปทางใดคนกะเอิ้นเชิญเจ้าเข้านั่งเฮือน เจ้าเอ๋ย ฯ

คำผูกแขนผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านเอ๋ย ให้เจ้าสุขสบายพร้อมสุขภาพกายจิต ให้เจ้าทำความดี ช่วยเหลือชาวบ้าน งานการสร้างวัดวาให้หลังหล้า เฮ็ดดีไว้ถวายหน้าอยู่เกษม เด้อ ฯ

คำผูกแขนหมอตำ

เป็นสาวหมอลำน้อยคอยแต่ลำหาคู่ อยู่สู้มือเหี่ยวพื่อนใส่แต่แคน พ่อชีไขคำด้าน จวชานผูกแขนก่อน นอนอยู่บ่อนให้เจ้ามีความสุขให้สนุกทางลำ คล่องงมยามต้อง เงินค่าแก้วไหลมาล้นอั่งทุกสิ่งล้วนให้สมเจ้าปรารถนา เด้อ ฯ

คำผูกแขนหมอ

ฝ่ายเส้นนี้แม่นฝ่ายผูกแขนหมอ พอได้รอเวลาฤกษ์ดีมาถึงแล้ว
แถวทางใต้ทางเทิง ทางลุ่ม ชุมพี่น้องอีกห่มเฮนั่นนหากแม่นหมอ บอก
ให้เจ้าอีกขาไซ สนใจคนป่วย อย่างเข้าสู่หมู่บ้าน เขานั้นได้นมมือ เจ้าเอย
ๆ

คำผูกแขนพนักงานเทศบาล

ฝ่ายเส้นน้อย หากแม่นฝ่ายสีขาว มาถึงคราวนี้ได้ผูกแขน
เทศบาลเจ้า ยกแขนมาเด้อหล้า แม่ชีผูกแขนให้ เพื่อมาอวยพรชัยให้
เจ้าเก่งงานพัฒนาหมู่บ้านให้คนย่องว่าดี ตรอก-ซอยน้อย
ถนนหลวงให้สะอาด ทั้งประปาไฟฟ้าพร้อมขนานเส้นสว่างดี ทำดีไว้
สมัยหน้าหากแม่นเจ้าเอย ฯ

คำผูกแขน อบต.

ฝ่ายเส้นนี้ได้ลูกหล้า หากแม่นมือมีชัย ได้อาศัยงาน อบต.
ต่อไปภายหน้า ให้เจ้าสมานสามัคคีไว้ชุมชนบ้านเฮ็ดอยู่ อย่าลืมพวกพี่
น้องเขาได้ขีดกา หาคะแนนนำชาวบ้านจาขานให้ม่วน เจ้าเอย ฯ

คำผูกแขน อสม.

นำมีเกผีโมมชนกฏก อสม. เจ้าผู้ทำดี ใส่สะอาด มารยาทกะ
เรียบร้อย คอยทำเฮ็ดแต่งงาน ยามจาด้านคำได้กะหากคลอง เข้าไปหมด
ทุกบ้านงานนี้กะเล่าทำ เป็นคนดีของชาวบ้านงานหยั่งของชาวบ้าน
งานหยั่งกะฟ้าวเล่นแสนสียากสีย่ง อสม. เจ้าบ่ว่าหยั่ง เจ้าเอย ฯ

๕. ผีอกต้มสุก ๑ หัว

๖. ยาสูบ ๔ มวน

๗. หมาก ๔ คำ

๘. ข้าวต้มมัด ๑ มัด

๙. น้ำสะอาด ๑ ชัน

๑๐. ชันห้า ๑ ชุด

นำเอาสิ่งของเหล่านี้ทั้งหมด ยกเว้นน้ำสะอาดและเขา บรรจุลงใน
ในกล่องข้าวหรือกะติบข้าว นี้เรียกว่ากล่องขวัญข้าวเพื่อนำไปทำพิธี
ย้ายแม่ธรณีออกจากลานและบอกกล่าวพระแม่โพสพ โดยการนำกล่อง
ขวัญข้าว เขาควาย ไม้ตีข้าว ไม้สะนุคัน หลาวหาบข้าว มัดข้าว และขัด
ตาแหลว (ขัดเฉลว) อย่างละอัน/คู่ ไปวางไว้หน้าลอมข้าว เจ้าของนาตั้ง
จิตอธิษฐานว่า “ขอแม่ธรณีได้ย้ายออกจากลานข้าว และพระแม่
โพสพ อย่าตกอกตกใจไป ลูกหลานจะนวดข้าวอย่าได้โกรธเคืองหรือ
อย่าให้บาป”

อธิษฐานแล้วก็ตั้งเอามัดข้าวที่ฐานลอม (กองข้าว) ออกมานวด
ก่อนเอาฟ่อนข้าวที่นวดห่อหุ้มกล่องข้าวมัดให้ติดกันเอาไม้คันหลาว
เสียบฟาง เอาตาแหลวผูกติดมัดข้าวที่เกี่ยวมาจากนาตาแฮกเข้าไปด้วย
แล้วนำไปปักไว้ที่ลอมข้าวเป็นอันว่าเสร็จพิธี ต่อไปลงมือนวดข้าวทั้ง
ลอมได้เลย เมื่อนวดเสร็จก็ทำกองข้าวให้กองสูงสวยงามเพื่อจะ
ประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญให้แก่ข้าว โดยตัดต้นกล้วย ต้นอ้อย และตา
แหลวไปปักไว้ที่กองข้าวทั้งสี่มุม นำตาแหลวและขวัญข้าวไปวางไว้บน
ยอดกองข้าวพันด้วยด้ายสายสิญจน์รอบกองข้าวแล้วโยงมาที่

พระพุทธรูป ถึงวันงานก็บอกกล่าวญาติพี่น้องให้มาร่วมทำบุญ นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วก็ถวายภัตตาหารถวายแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนาประพรมน้ำพุทธมนต์ น้ำน้ำพุทธมนต์โปรดกองข้าว วัว ควาย เมื่อเสร็จพิธีทางพระสงฆ์แล้วก็จะเป็นการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญให้แก่วัว

คำสู่ขวัญลาน

โองการ พินธุ นาถัง อุปันนัง, พรหมสะหัมปะติ นามะ อาทิกัปเปปัญจปะทุมัง ทิสวา, นะโม พุทธายะ วันทะติ, สิทธิกิจจัง สิทธิการियะ ตะถาคะโต สิทธิเตโช ตถาคะโต สิทธิเตโช ชะโย นิจจัง สัพพะกัมมังปะสิทธิ เม ฯ

ศรี ศรี มื่อนี้เป็นมือนี่วันดี แม่นวันโชค ศุภเสารโยคเดชมงคลอุดมโชควายามดี ผูกเข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมาทำพิธีสู่ขวัญลานแลกุมข้าว สู่ขวัญเล่าแลขวัญเยียบให้เสียประเพณีอดีตเก่า จึงได้นำพระสงฆ์ผู้มีศีลมีธรรม เพื่อกุศลมหกรรมฉลองสมโภช อันจักได้สำเร็จประโยชน์บุญสมภาร จึงได้สู่ขวัญลานอันใหญ่กว้างเทียมดังลานพระเศศแก้วจุฬามณี คือตั้งลานพระศรีมหาโพธิ อันสำเร็จประโยชน์แก่พระโพธิญาณเป็นรมณีสถานอันวิเศษ เทียมดังลานพระเจ้าตัดเศศฝั่งอนา มา คือตั้งลานพระองค์ตรัสเทศนาธรรมจักรกับปวัตตสูตร เป็นดังลานพระเจ้าประสูติในสวนลุมพินี เป็นดังลานเจดีย์สิงคุตตราช เป็นที่บรรจจุรังคะธาตุแห่งพระศาสนา คือลานพระสงฆ์ทำสังคายนาธรรมวินัยครั้งก่อนเปรียบดังลานบ่อนพระพุทธเจ้าสู่พระนิพพาน เป็นที่โมทนาสาธุการ

คำผูกแขนตำรวจ

ฮ้ายกวตหนี ดีกวตเข้า เจ้าเป็นผู้พิทักษ์สันติราชแล้ว ตำรวจไทยเขาก็เรียก ไผกะไหลหลังเข้าหาเจ้าแต่แจ้งความ พวมซิบเรื่องนี้ คดีใหม่ผ่านมีมา บ่มีเวลาให้ ลูกเมียเลยเจ้า ขอให้สุขซี เตื่อทำงานหยั่งกะให้ผ่าน ผลงานเล็กน้อยเป็นดวงดาวค้ำบ่า เจ้าเออย ฯ

คำผูกแขนพระภิกษุ - สามเณร

ฮ้ายกวตหนี ดีกวตมาใส่ ให้เจ้าไต่ตามธรรม เป็นผู้นำครองพระเจ้า ทุกคำเข้าให้เจ้าอยู่สวัสดิ ให้เจ้ามีชัย และผาบแพ กิเลสร้าย ผูกหมูปญามาร โส อตถะลัทโธ สุชีโต วิรุพโห พุทธะสาสะเน ฯ

คำผูกแขนทั่วไป

ฝ้ายเส้นนี้ แม่นฝ้ายพระพรหม พระบรมบอกกล่าวให้เป็นชาวผูกแขน มีคาถาพระอุปัชฌาย์นำ มีคาถายอดพระธรรมครบถ้วน พระยาอินทร์ ล้วนส่งดวงมาหา ว่าให้ผูกแขนเจ้าขอให้เจ้ามีความสุขใสปานเดือน บ่มีเมฆให้เป็นเอกในเมืองคนเดื่อ สาธุ ฯ

คำผูกแขนครู

ฝ้ายเส้นนี้ หากแม่นฝ้ายมงคลให้มาผูกแขนครูผู้เป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์ของชาติ เจ้าผู้มีมารยาทเรียบร้อยคอยทำแต่สอน แม่ขออวยพรมีศิษย์ดีเรียนเก่งให้เกรงขามอยู่ทุกเมื่อ งานเจ้าให้สูงเฮืองเจ้าเออย ฯ

คำขอขึ้นบันไดวัด

อ่องต่องทองคำ แม่สองลูกห้า
ผู้ข้าขอเหยียบขึ้นแน่เด้อ
ใจผู้ข้าตั้งเที่ยงมั่นชนชื้อต่อศีลฯ

คำเอาพระขึ้น

อุกาสะ ภันเต ภาคะวา อัมเหติ คันโธทะเกหิ นานาสักการะภู
เตหิ สักกัตวา คะรุกัตวา อะภิสินิจิโต อิทานิ ภาคะวันตังระตะนัตถา
นะสังขาตัง ปัลลิ่งกัง อารุหิตุง อาราระนัง กะโรมะ ฯ

คำเอาพระลง

อุกาสะ ภันเต ภาคะวา อะยัง กาโล คิมหันตะอุตุ กาละสัมปัต
โต อิจฉามะ มะยัง ภาคะวันตัง อะภิสินิจิตัง สักกัจจังอาราระนัง กะโร
มะ ฯ

คำผูกแขนเฒ่าเก่า

รวบรวมโดย

พ่อสนันตย์ พาสว่าง, พ่อวิชิต ชนะชัย

คำผูกแขนเข้าประจำการทหาร

ฝ่ายเส้นนี้แม่นฝ่ายศักดิ์สิทธิ์ ผูกให้มีฤทธิ์แห่งพลทหารกล้า
ขอให้ไกลหนีเว้นเวรภัย อย่างมาผ่าคุณบิดร มารดา ขอให้มาเลี่ยมคุ้ม
ยามท้าวลาดตระเวน ขอให้ศัตรู มาร ตลอดสิ้น อย่าคาค้าง แม่น
แผ่นดิน สาธุฯ

แห่งเทวาททุกหมู่ ลานนี้เป็นอยู่ข้าวแห่งพระสงฆ์เจ้าแลทวยชน เป็นที่
บำเพ็ญผลแก่ทั้งมวลฝูงข้า จึงได้พร้อมกันจัดเสื่อผ้าแลเครื่องไทยทาน
ทั้งควาหวานแลเมี่ยงหมาก ครอบทุกภาคเครื่องบูชาทั้งเหล้ายาหมูเห็ด
เป็นไก่ ตามแต่จักได้อันเป็นเครื่องสังเวยมาเยื่อขวัญเอย ขวัญลานแล
ขวัญข้าว ให้พร้อมกันมาเต้าจุนพูนเต็มสถานที่จักได้กินทานทำบุญ
ตักบาตร แล้วสืบทอดน้ำถึงแม่ธรณี อย่าได้มีคำกินแห่งขมเคียด อย่า
อยู่ช้านานนี้ให้มา ให้เจ้าโสมเข้าในลานสถานที่อ่อยอ้อยเขาต่อยพาด
หัวเจ้ากระเทือน อย่าได้เบือนขมค้อยในมนต์คิดเคียด ว่าเขาบังเบียดเจ้า
เอาค้อนพาดตี อย่าได้ตกใจอันทะยานหนีลี้ซ่อนขอให้เฝ้าฮีบคืนถ่อน
เทียวพลัน เชิญชวนเจ้าคีนมาเต้าธัญญาภูมิใหญ่ของงมาต่อตุ้มกองเข้า
ให้ใหญ่สูง แม่นว่าทำปีหน้าสิบสองวาอย่าให้ขาด คั้นแม่นพาดปีหน้าพูน
ชาวห้าอย่าให้คา ขอให้ธัญญาข้าวไหลมาคือน้ำทำคือตั้งฝนห่าแก้วริน
เรื่อยบ่ขาดสาย นาทามขอให้งามเหลือล้ำสูงตันใหญ่ ปลายไผ่ขอให้
เอนว่าน่องฮวงข้าวไขว้ขึ้น ๆ โอม ธัญญา อาคัจฉันตุ ฯ

บุญกุ่มข้าวใหญ่

เมื่อบุญคุณลานแต่ละแต่ครัวเรือนค่อยๆ เลือนหายไป เนื่องจาก
เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เทคโนโลยีสมัยโบราณผู้คนก็ไม่สนใจ
ประเพณีปฏิบัติกัน ถ้าปล่อยให้เนิ่นนานก็จะทำให้ภูมิปัญญาของ
ปราชญ์ชาวไทยอีสานหายไปจากตีสิบสอง จึงหันมาฟื้นฟูประเพณี
ให้เกิดประโยชน์คงอยู่กับชุมชนต่อไป ที่ยังสามารถสร้างกิจกรรมแห่ง
ความร่วมมือปรองดองสามัคคีอย่างพร้อมเพรียงกันได้ ในช่วงทศวรรษ

๒,๕๐๐ ชุมชนไทยอีสานได้รวมตัวกันเข้าประกอบบุญในช่วงเดือนยี่ หรือ ช่วงที่ประชาชน

ส่วนใหญ่เสร็จจากการชนข้าวขึ้นเล้าขึ้นเฝ้าย แล้วทำบุญหารายได้ ไปช่วยก่อสร้างสิ่งสาธารณะ ด้วยกันเชิญชวนบริจาคข้าวเปลือกตามจิต ศรัทธา จนต่อมาเรียกบุญนี้ว่า ข้าวใหญ่แทนที่จะเป็นต่างคนต่างทำจน ค่อยๆ หายไป กลับมารวมมือร่วมใจกันทำ ไม่ให้ฝีมือลายมือของบรรพ ชนพวกเราไทยอีสานหายไป จึงได้พากันดำเนินการ สืบสอยตาวาสอยปู อย่างแท้จริง สมคำทนาย้าเตือนพวกเราไว้ว่า “อย่าสุเลเสียถึมพงษ์ พันธุ์พี่น้องเก่า อย่าสุละโคตรเชื้อหนีไปย่องแต่เพิ่นดี แม่นเนดีท้อฟ้ากะ บ่ท้อไทโต มันบ่คือไทเฮาจ่อมกินแล่งเข้าบุญกุ่มข้าวใหญ่ให้อะไรกับไท อีสาน” อานิสงส์ของการทำบุญกุ่มข้าวใหญ่มากเหลือคณนาได้ แต่ โดยรวมคือการได้ สะสมบารมี ได้แก่คุณงามความดีที่ควรให้เกิดกับตน มี ๑๐ อย่าง คือ

๑. ทำทาน คือสละคุณงามตระหนี่ถี่เหนียว ได้ทำทั้งอามิสทาน และธรรมทานไม่ถือโทษกัน

๒. รักษาศีล คือ รักษากาย วาจา ของตนให้เป็นปกติ เรียบร้อย ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน

๓. บำเพ็ญเนกขัมมะ คือ ละจากกิเลสภามและวัตถุกาม ตั้งหน้า ลำบากมาทำความดี

๔. บำเพ็ญปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจ เห็นผลสิ่งที่ตนได้ กระทำแล้วเกิดปัญญา

คำบูชาประตู่เข้าวัด

สาธุ สาธุ ตีนผู้ข้าเศร้า
ผู้ข้าขอเหยียบแผ่นดินทอง
ตีนผู้ข้าหมอง ผู้ข้าขอเหยียบแผ่นดินแป้น
ผู้ข้าขออนุญาตนำเจ้าผู้มีศีล
ยามข้าย่างบาทก้าวเข้าสู่ในพระธรรม
มาจำศีลภาวนาเพื่อเอากุศลคำ
ยามข้ามรณาเมียนนิพพานไปลดชั่ว
ขออย่าได้เกลือกกลั้วมารร้ายซีพจร
กินทานว่าให้พ้นในแหล่งอเวจี
ขอให้มีความสุขดังองค์พุทโธแก้ว
ผู้ข้าทำกรรมแล้วนำมาแต่ชาติก่อน
ทานที่ทำชาตินี้ขอให้เว้นบาปเวร ฯ

คำปิดกวาดเชื่อน

พุทโธโยชน อัมโมโยชน สังโฆโยชน
เพิ่นมาโปรดเสียเคราะห์เสียเชื่อน
กรรมเวรมีปิดหนีไปก่อน
เพิ่นสืบ่อนให้เงินให้คำ ฯ

คำว่าขันหมากเบง

สาธุ สาธุ มุข หมูสี่จ้อจ้อมก้าน
เชิญเจ้าขึ้นนั่งร้านหอมเท่าหัวเมือง สาธุ สาธุฯ

คำสรณ้ำพระพุทธรูป

สาธุ พระเจ้าทอง ฮอง ๆ พระเจ้าแก้ว พระเจ้าเส้าแล้วขอผัด
ขอสี้ ผัดให้ตีมีศรีแก่หน้า บาปผู้ข้าก็ให้หาย ฯ

คำทานเงิน

สาธุ สาธุ ทินนะ ทานังผู้ข้ามีเล็กเล็กน้อย บได้ขมเคียด
ค้อยเมาม้วยกใส่หัวทานทอด ปลอดเกลี้ยงและใจดีขอให้แม่ธรณีจำศีล
ทานผู้ข้าไว้ให้ดีขอให้อินทร์พรหมฟ้าเทิงสวรรค์ให้หลังหล้า
ขอให้หลังหล้าเยี่ยมตัวข้าอยู่ชวยามขอให้ถึงมานั่งในห้องแผ่นคำฯ

คำบูชาประตู่

สาธุ สาธุ ประตู่แก้วเทียวเปิดเขยอืดให้เจ้าบรรบัตฮีตครองของเจ้า
ยามเงินคำเข้าในเรือนเจ้าอย่าไล่ของชีฮ้ายมาใกล้ให้ไล่หนี แน่นก่อนฯ

๕. บำเพ็ญวิริยะ คือ เพียรพยายามสร้างคุณงามความดีโดยไม่
ย่อท้อเลิกล้ม

๖. บำเพ็ญขันติ คือ ทนต่อความทุกข์ยาก เหนื่อยหน่าย เจ็บปวด
ในการทำคุณประโยชน์

๗. บำเพ็ญสัจจะ คือ ความจริงใจและความจริงที่มีอยู่ในโลกเรา
อย่างน้อยได้ เห็นสมมติสัจจะ

๘. บำเพ็ญอธิษฐาน คือ ทำบุญทำคุณงามความดีด้วยจิตที่แน่ว
แน่นต่อสิ่งที่ตนประสงค์

๙. บำเพ็ญเมตตา คือ ได้แสดงความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน

๑๐. บำเพ็ญอุเบกขา คือ เรามาทำบุญ ได้พบทั้งอิฏฐารมณ์ และ
อนิฏฐารมณ์ก็ทำใจปล่อยวางได้ ขอให้ทุกท่านที่ได้มาร่วมทำบุญกับ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เจริญใน
อาชีพการงาน มีฮ่อมทำกิน มีที่ดินได้ทำกินทำอยู่ มีผู้ให้คำปรึกษาคอย
คอง มีเงินทองเต็มถุงเต็มไห มีเพื่อนใหญ่แถมเป็นกระดานมีลูกหลาน
หุ้มห้อมยามเฒ่า มีวัดให้ได้เข้าพึ่งเทศน์ฟังธรรม สาธุฯ

คำขอยอมมือโทอีสาน

รวบรวมโดย แม่บัวลา ศรีทาวงค์ (แม่ตุ้ย)
บ.โคกใหญ่ อ.โนนสัง หนองบัวลำภู ๑๒ มิ.ย. ๔๙

๑. คำขอเก็บดอกไม้บูชาเหือน

สาธุ ผู้ข้าเก็บดอกไม้ขอให้ได้ดอกสา
ลีเอาไปบูชาคุณของพระพุทธเจ้า
ขอให้คุณพระพุทธเจ้านำผู้ชูขึ้นสู่สวรรค์ฯ

๒. คำขอเก็บดอกไม้บูชาในวัด

สาธุ เอโกเอกาให้ขอมาลานำต้นเจ้าแห่น
ข่อยลีพาเจ้าเข้าอารามหลวงวัดใหญ่
เจ้ากะให้บุญกะได้ต่อกันฯ

๓. คำบูชาผักตุงบ้านเหือน

สาธุ ประตุงเงิน ประตุงคำ ประตุงแก้ว
ยามว่าเงินคำขึ้นเทิงเหือนเจ้าอย่าไล่
ยามว่าโจรมารขึ้นเทิงเหือนปุกลูกแห่น
คันแมนผีปอบเป่าเชิญเจ้าไล่ลงฯ

คำเว้าจาพาเห็ดแมน

แม่สมศรี โตนา
บ้านหลุบหญ้าคา ต.ดอนหัน อ.เมือง จ. ขอนแก่น

คำหีบขันหมากเบ็ง

ขันหมากแข็งผู้ข้างามสะอ้อน
กราบบ่อนก่อนผู้ข้าลิบูชา
ขอให้มืผลมากมายหลายล้าน
ขอได้ให้แปดหมื่นพระองค์
ผู้ข้าเก็บดอกไม้ซ้อนกาบฤๅ
สบายดีเอาบุญ ถ้าข้าเจ็บป่วยใช้คิงข้าให้หายฯ

คำลาเหือนมานอนวัด

สาธุ สาธุ เจ้าผู้ศักดิ์ตั้ง	เลียนกันขันถี
บได้หลบหลีกถี	หนีหลีกผู้ใด
ให้เจ้ารักษาไว้	เหียนซานเกียงปอด
ปอดอ้อยซ้อย	ซามซ้อยตัวมา
เงินคำแก้ว	ไหลมาคือน้ำท่า
พะยารีฮ้าย	มาใกล้ให้พ่ายหนี ฯ

ปักต้นแปด เป็นเศรษฐีขายข้าวเงินทองมั่ง
ปักต้นเก้าให้ได้ตาและยายมานั่งเฝ้าเอนเล้าจั่งค่อยคุณ

คำกู่ข้าว

สาธุเด้อ...เกี่ยวข้าวแล้วตากแดดพอสมควร
แห้งพอดีจั่งได้ลงมากู้

ดูบตีปานได้แหล่แนวเอาตีนเหยียบยำ
แน่นอั้งตึงตึงเข้าฮัดคิง

อย่าสืได้จุ่มป้อยเจ็บปวดในคิง
เลิงเวลาสิมัดหนีไปเมียน

ย่านว่ามีสัตว์ฮ้ายหนูนามาย่อง

หมู่กจิบนกจาบน้อยสิมาไ้คาบหนี นั้นแหล่ ๖

คำเอาข้าวขึ้นลาน

สาธุเด้อ...ลานผู้ข้าเป็นเดินแปนปิด

สืหาบข้าวมายัดใส่ลานเอาไว้

เลิงเวลาขนข้าวเอาคันหลาวมาเสียบ

ฟ้าวฮีบฮ้อนเอามาท่อนใส่ลาน

ภัยรอบด้านฝูงหมู่อัคคีไฟ

อย่าได้มีมากลายให้แม่ธรณีกุม

ซามได้ตีเมื่อบ้านเลิงเอนเล้าแค

อาศัยแม่ท่อนั้นซามได้ฮอดเียบ...๗

๔. คำบูชาหัวขึ้นไคบ้าน

สาธุ เจ้าผู้บันไดแก้วบันไดทองเทียวทอง
ลูกหลานขึ้นชুমือตืนต้องทืบท่า
บันไดแก้วบันไดทองเทียวทอง
ยามว่าตืนต้อยต่องกรรมนั้นอย่าสนอง
ยามว่าเงินคำขึ้นเทิงเอนอย่าสืไล่
คันแมนโจรมารขึ้นเทิงเอนปุกลูกแห่น
ผีปอบเป่าเชิญเจ้าให้ไล่ลงแห่นถ่อน

๕. คำขอเข้าวัดไปจำศีล

สาธุ ตืนหม่นผู้ข้าซิดได้เข้าเหยียบคอง
ตืนหมองผู้ข้าสืได้เข้าเหยียบเขต
ผู้ข้าขอยองแยงเข้าอารามหลวงวัดใหญ่
ขอให้จิตผู้ข้ามันขันตืนผู้ข้าเที่ยง
ขอให้จิตตึงเที่ยงมันประสงคตึงตือล สาธุ

๖. คำลาประตูดกกลับบ้าน (หลังไปจำศีล) : ใช้ดอกไม้คู่หนึ่ง

สาธุ ผู้ข้าเลาะผู้ข้าเลียบ ผู้ข้าเหยียบวัดวา
ผู้ข้าขอสมมาพระศรีพระสมโพธิ
โทษร้ายอย่าได้พานมารร้ายอย่าได้ตึง
ของจั่งฮอยอย่าบังเปียดผู้ข้าเด้อ สาธุ

๗. คำขอเบา (เหยี่ยว) ลงพื้นดินทุกครั้ง
เจ้านางธรรณน้อย ผมย่าวลากบ่าไหล่
ให้เจ้าจงปองให้พอได้เหยี่ยวลงแห่นเคื้อฯ
๘. คำขอตัดใบตองมาหีบชั้นหมากเบ็ง
โอโน เจ้าผู้ตาปีกกล้วย ตานี้องก้านก่อง
ข้อยมาขอใบตองจากเจ้าไปทำสร้างส่วนบุญ
ทำเป็นต้นดอกไม้ก้านก่องสวยเต็ง
ทำเป็นชั้นหมากแข็งเอาไปบูชาพระธรรมตริยแก้ว
หลอนว่าบุญมาสอดแล้วให้แจกแบ่งปันกันเคื้อฯ
๑๐. คำอธิษฐานหีบชั้นหมากเบ็ง
สาธุ พวกผู้เข้าได้หีบ (เหยิบ) ชั้นหมากแข็งเป็นกาบซ้อน
มีข้าวก้อนป้อนบูชา ขอให้ให้มีผลมากล้น
ขอให้เว้นเวรร้ายห้าประการฯ
๑๑. คำบูชาแห่ข้าวพันก้อน
นะโม นะโม จอมไตรปิฎก ยกออกมาบูชาธรรม
ล้ามหาชาติ ชั้นหมากแข็งงามสะพาด ข้าวพันก้อนอาจุบูชา
ขอบูชาสามดวงยอดแก้ว บูชาแล้วถวายอาจุบูชา สาธุ สาธุ
อนโมทามิ ฯ
๑๒. คำบายข้าวสาก
สาธุ สาธุ ผู้ขายบายข้าวสากแล้ว
ขอให้ไปเถิงแก้วยอดพระคุณ
ขอให้ไปเถิงยมพิบาลทั้งสี่ ให้ไปเถิงมารดาและบิดา

คำแฮกนาก่อนลงไถ

สาธุเคื้อ...ฮอดเคื้อนห้า
ฝนตกลงมาแล้วสีไถนากล้าหวาน
ผู้เข้ามาแฮกไว้สีไถพร้อมฮุดนา
ต้นข้าวกล้าให้เียงออกงามดี
มีสีเหยี่ยวปานเทาอย่าได้มีแนวต้อง
แมงปึกทองอย่ามาใกล้ หนอนกออย่ามาผ่า
ให้กอข้าวท่อกะต่ำ
ถอกฮวงมาเป็นร้อยๆ ฮวงข้าวแต่ละกอ ฯ

คำปักกกแฮก

ปักต้นหนึ่ง แม่โพสพเจ้าให้เียงออกงามดี
ปักต้นสอง อย่าได้มีปูหอยมารบกวนกัดต้น
ปักต้นสาม ให้งามล้นพอปานเทาเขียวอ่อนอย่าได้มีบ่อน

ว่างให้งามล้นจึ่งป่าแซง

ปักต้นสี่ อย่าได้พบแล้งขอเพิงพญาแถนฟ้าวแต่งฝนลง
มาฮวดอานาข้าว อย่าได้มีภัยแล้งขาวนาจ้งหน้าขึ้นตีนมือเข้าจ้งมีหน้า
ขึ้นบาน

ปักต้นห้า ให้ได้ข้าวล้นเหยียเหลือเล่าได้ทาลานไว้ได้ล่าง
ปักต้นหก มีงัวควายช้างม้าหลายล้นกว่าคน
ปักต้นเจ็ด ให้เขาสำจั้นๆ ปืดอดยากแนวได้ กินทานนำต

ครองพระสงฆ์เจ้า

คำหมาข้าว นั่งคุกเข่าแล้วว่า

สาธุเด้อ...อันว่าโภชนะนั่งข้าวของกินเลี้ยงชีพ
ผู้ข้าตักหมาไวยามสิจำปอนนอน
แม่โพสพเจ้าอย่าได้เดือดร้อนกริ้วโกรธโภธา
คนอยู่ในโลกได้พึ่งพาจอมเจ้า
อาศัยโภชนั่งข้าวมากินจึ่งค่อยใหญ่
นับแต่ได้ละแหล่งหล้าอาศัยเจ้าพึ่งบุญเจ้าแท้แล้ว ฯ

คำแกล้งเกี่ยวข้าว

สาธุเด้อ...ถึงฤดูเกี่ยวข้าว	เจ้าแม่โพสพ
เหลียวเบี่ยงดวงคกหนา	ใหญ่ยาวงามย้อย
ถึงเวลาแล้ว	ฤดูกาลเก็บเกี่ยว
ผู้ข้ามาแกล้งเกี่ยวข้าว	เอาไว้ที่ควร...แม่เอ๋ย ฯ

คำเวรข้าวเวรของ

อิมัสมิง ฐาเน อิมินา ขาทะนีเยโภชนียานิ สะสุปะพะยัญชนะนา
นิ สะอุททะกานิ สะพะละนินิ สะปุวานินิ สะมะธุระระธานิ สะอัมมทานินิ
สะมังสาณินิ เปตานัง มาตาปิตุอาทินัง ญาตะกานัง โภชนะนัตถายะ นิยยา
เทมิ ฯ

ข้าพเจ้าขอมอบของควรเคี้ยวและของควรกินทั้งหลายในที่นี้มี
กับและแกง มีน้ำผลไม้ มีขนม มีของหวาน มีไข่ มีเนื้อ เหล่านี้ แก่ญาติ
ทั้งหลายมีมารดาบิดาและญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว จงมารับเอาด้วยเถิด ฯ

ทั้งญาติพี่น้องของข้าผู้ตาย
คันผู้ใดตกอบายนันให้น้ำชูชกออก
ขอให้นำส่งห้องโถงกว้างแห่งสวรรค์แน่นอน.. ฯ

๑๓. คำอธิษฐานมาจึ่งหันจึ่งเพล

สาธุ สาธุ ผู้ข้าทำบุญสร้างสัพพสิ่งในวัด
ผู้ข้าทานอัฐไพทองแดงแพร่ผายไปภายกว้าง
ผู้ข้าได้ทานข้าวโภชนะนั่งใส่ในบาตร
มาจึ่งหันจึ่งเพลส่งองค์พระสงฆ์เจ้า
ขอให้แนมนำอวนส่งเมื่อเมืองกว้าง
ขอให้เอาหลานข้ามเมื่อเมืองทะเลโลก
ถึงภพกว้างสถานห้องแห่งนิพพาน ฯ

สืบสารความเว้าแฉ่ความหลัง

เรียบเรียงโดย พระมหากิตติ กิตติเมธี
พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี,ดร.

คำขอตองแล้วจึงตัด

เจ้าอ้วยล้วยเจ้าผู้กล้วยตะนี้อง
มาขอตองนำเจ้าเอาบุญพอได้ห่อ
หยิบขันหมากแข็งขันหมากแก้ว บูชาไหว้หน่อพุทโธ
กับทั้งข้าวต้มแจกจ่ายในงาน
สังฆทานนำกันเพื่อบุญคุณคำ
อย่าได้มีกรรมต้องตัดตองอย่าเป็นบาป
อย่าได้เจ็บปวดก้านลำตันอย่าปวดคิง..เจ้าเอ๋ย ฯ

คำเก็บดอกไม้

เจ้าผู้พัวดอกไม้ก้านเกดสวยลวย
ขอไปบูชาพระเพื่อบุญคุณคำ
อย่าได้มีกรรมต้องหมายปองเป็นบาป
ขอให้ลูกลากคุณพระพุทธรเจ้าบุญนั้นแบ่งกัน...เจ้าเอ๋ย ฯ

คำขอผ่านประตูโขง

ผู้ข้าขออนุญาตเข้าขอผ่านประตูโขง
ผู้ข้ามาทำบุญฮ่วมคนชาวบ้าน
อย่าได้มีพาลพ้อแนวบ่ดีเป็นบาป
ขอให้ลูกลากได้บุญนั้นดังหมาย.....แต่ก่อน ฯ

คำขออนุญาตขึ้นศาลา

ผู้ข้าขออนุญาตขึ้นศาลาใหญ่บันไดทอง
มีละอองติตมาฝุ่นฝอยหมองมัว
ติดตัวข้านำมาตกหล่น
อย่าได้เป็นบาปฮ้ายถึงข้าผู้มา.....นั้นก่อนฯ
ผู้ข้าเหยือกเอ็นเชียวแม่โพสพ
คินมาเยียดตั้งเดิมของเจ้า
คินเมื่อเล้าบ่อนเดาตากแต่
แดดกะปล้นฝนกะบ่พ้อนอนเล้าอยู่สบาย....แม่เอ๋ยฯ

คำเปิดประตูเล่า

ผู้ข้าขอโทษถอนเจ้าแม่โพสพ
พอเล็งเดือนสามสิเปิดโล่ปักตุเล่า
ผู้ข้าตักเอาข้าวลงมาตำซ้อมตำ
อย่าได้เป็นบาปฮ้ายถึงข้าลูกหลาน
แม่นั้นเลี้ยงไพร่บ้านชาวโลกเมืองคน
พระคุณมีเหลือหลายกายกองนองล้น
สิเป็นคนมาได้อาศัยคุณของแม่
เพราะเจ้าเป็นผู้เลี้ยงผู้ข้าจึงใหญ่มา...เจ้าเอ๋ย ฯ